

Indicatoren Database Onderzoek (IDO)

IDO is een initiatief van het lectoraat Doorwerking Praktijkgericht Onderzoek (Hogeschool van Amsterdam). In de voorbereiding op de externe visitatie van de kenniscentra aan de Hogeschool van Amsterdam in het najaar van 2021 is onder andere een analyse gemaakt van voorhanden zijnde indicatoren om impact aan te tonen. Dit was de aanzet tot het opzetten van een onderzoek naar gebruikte indicatoren voor de evaluatie van (praktijkgericht) onderzoek. Dit is een nog steeds lopend onderzoek binnen het lectoraat.

In een eerste stap van het onderzoek zijn tien relevante bronnen geanalyseerd die uitspraken doen over indicatoren voor universitair onderzoek en er zijn elf relevante bronnen geanalyseerd die uitspraken doen over indicatoren voor onderzoek aan hogescholen.¹ Dit leverde meer dan 600 genoemde indicatoren op. Er is veel overlap tussen de indicatoren doordat verschillende bronnen veel van elkaar 'lenen' (Holi, Finne, VSNU enerzijds, Pijlman, Franken, BKO anderzijds) en dezelfde auteurs regelmatig terugkeren (Spaapen, van Drooge; en Andriessen, van der Zwan). Tegelijkertijd verschillen ze veelal in de mate van gedetailleerdheid. Meer algemene aanduidingen van indicatoren zoals 'licenties' (Spaapen & Drooge (2011) en 'publications' (Holi et al., 2008) kennen ook meer precieze uitwerkingen zoals 'International licensing trade from HEIs and PROs' (Finne et al., 2011) respectievelijk 'aandeel open access publicaties' (VSNU, 2013). Die gedetailleerd zit soms ook in het uitsplitsen naar doelgroepen, zoals boeken voor een algemeen publiek of voor een professioneel publiek (QRiH) of aantal contracten met bedrijfsleven of publieke organisaties (VSNU, 2013).

De hoeveelheid indicatoren, de overlap en ook de verschillen in gedetailleerd maakten het lastig tot een gerichte analyse te komen, daarom zijn de indicatoren ingedeeld in categorieën. Uitgangspunt hierbij is geweest om een hanteerbare set van categorieën te hebben die dicht blijft bij de bronnen in de typering en clustering van indicatoren, en een goede balans weet te vinden tussen algemeen en specifiek. Verder is besloten de categorieën niet te baseren op doelgroepen. In navolging van Drooge et al. (2011) en van Vliet et al., (2020) worden doelgroepen gezien als een andere dimensie, net zoals aggregatieniveau en het onderzoeksdomein, die de keuze van indicatoren bepalen en de precieze interpretatie c.q. toepassing. Ook is besloten om meerdere categorieën voor output te hanteren, meer dan alleen publicaties en 'anders', vooral ook omdat diverse bronnen dit zelf al doen (bijvoorbeeld QRiH), maar ook om de variëteit aan output goed tot zijn recht te laten komen.

De indeling was soms lastig omdat bronnen verschillen in de presentatie van de indicatoren, sommige bronnen volstaan met een lijstje woorden (onder andere ERiC, 2011; Spaapen & van Drooge, 2011; VSNU, 2013), andere bronnen geven definities en uitgebreide toelichting (onder andere Finne et al., 2011; van Drooge et al, 2011; QRiH, 2017). Daarnaast komt het voor dat een indicator samengesteld is, in die zin dat het in feite over meer dan 1 ding gaat, zoals "Abstracts, editorships, inaugural lectures, designs and prototypes, media

---

¹ Bronnen voor indicatoren universitair onderzoek: Drooge et al. (2011), ERIC (2011), Finne et al. (2011), Holi et al. (2008), QRiH (2017), KNAW (2016), Spaapen & van Drooge (2011), VSNU (2013), VSNU (2017). Bronnen voor indicatoren onderzoek aan hogescholen: Andriessen & Franken (2015), van der Zwan & van der Vos (2015), de Poot (2019), Drooge et al. (2011), ERIC (2011), Pijlman et al. (2017), Franken et al. (2018), van Vliet et al. (2020), Moerman et al. (2016), Scholtes et al. (2011), Vereniging Hogescholen (2015).

doorwerking hbo onderzoek

appearances, protocol, boekbespreking, congresbijdrage (abstract, poster), ontwerp, database, digitale of visuele producten, software, webpublicatie, overige" (VSNU, 2013). Of het gaat om een term die staat voor meerdere dingen, zoals 'artefacten' (Drooge et al., 2011). Dit soort indicatoren zijn terecht gekomen in meerdere categorieën. Hierdoor werd het aantal indelingen hoger dan het aantal indicatoren.

De geformuleerde categorieën zijn bottom-up ontstaan door dicht bij de originele bronnen te blijven, dit betekent onder andere dat ze niet orthogonaal zijn. Categorieën zoals 'samenwerking', 'consortia' en 'gezamenlijke afstemming van agenda's/roadmaps/programma's' hangen samen en vallen soms ook samen doordat in een consortium, als samenwerkingsverband, een gezamenlijke roadmap wordt gemaakt. Maar er zijn ook situaties waarin ze onderscheiden kunnen worden, er kan prima samengewerkt worden zonder een onderliggende roadmap of zonder een formele typering als consortium; en niet alle partijen die een roadmap opstellen zullen noodzakelijkerwijs in een consortium terecht komen dat de roadmap uitvoert, zoals een gemeente of ministerie. Een ander voorbeeld is de categorie 'Uitnodigingen', de indicatoren hieronder zouden ook ondergebracht kunnen worden bij bijvoorbeeld presentaties (uitnodiging voor een keynote), of lidmaatschappen redactie (uitnodiging gastredacteur), maar in de onderliggende bronnen wordt het belang benadrukt dat het gaat om het 'gevraagd worden' als teken van erkende expertise of reputatie. Om daar recht aan te doen is 'uitnodigingen' een aparte categorie geworden. Met andere woorden, er is zeker wat op te merken over de categorieën en een reshuffle is mogelijk maar het doel hier is geen formele analyse van kennisbenutting als wel een pragmatisch categorisering van de hoeveelheid aangetroffen indicatoren om tot een overzichtelijke analyse te kunnen komen.

De tien bronnen over indicatoren van universitair onderzoek leverde 352 indicatoren op, de tien bronnen van indicatoren voor onderzoek aan hogescholen leverde 288 indicatoren op. Uiteindelijk zijn 39 subcategorieën ontstaan waarop de 640 indicatoren zijn ingedeeld, waarbij sommige indicatoren dus in meerdere categorieën zijn opgenomen.

Een tweede stap betrof het indikken van de 640 'originele' indicatoren tot een meer hanteerbare lijst. Zoals gezegd zit er veel overlap en herhaling in de indicatoren uit de bronnen en verschillen ze in mate van gedetailleerdheid. Per onderscheidde categorie zijn de daarop ingedeelde indicatoren bekeken hierop en vervolgens is óf een indicatoromschrijving gekozen van een indicator die goed meerdere originele indicatoren vertegenwoordigd (*proxy*), óf is een nieuwe omschrijving gemaakt die meerdere originele indicatoren omvat. In de database is deze indeling vastgelegd en wordt de nieuw ontstane set van indicatoren aangeduid als 'schone' indicatoren (in de betekenis van 'opgeschoonde' lijst). In totaal betreft dit momenteel 200 indicatoren. Deze zijn opgenomen in de doorzoekbare lijst op de website.

Een derde stap is geweest om kenmerken toe te voegen aan ieder van de 200 indicatoren zodat het makkelijker wordt om te filteren (naast het filteren op categorie). Hiertoe is het raamwerk van de doorwerkingsmatrix (versie 2) gebruikt (zie toolbeschrijving op de website). In die matrix wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds directe productieve interacties en indirecte productieve interacties, en anderzijds tussen inspanning en effect. Alle indicatoren zijn langsgelopen en 'gescoord' op deze kenmerken. Dat bracht een aantal uitdagingen aan het licht, zoals bijvoorbeeld dat niet alle indicatoren ingedeeld kunnen worden op indirecte/directe productieve interacties, bijvoorbeeld indicatoren ten aanzien van financiën; en sommige indicatoren zijn nog zo verwoord dat ze zowel gebruikt kunnen

doorwerking hbo onderzoek

worden om een inspanning aan te geven als een effect, zo kan 'samenwerking' gezien worden als een inspanning (het netwerk opbouwen) maar ook als een effect (de samenwerkende partijen zien een belang in de samenwerking). Het lectoraat werkt aan een volgende versie van IDO en de doorwerkingsmatrix om dit verder te duiden.

Tot slot is belangrijk om op te merken dat IDO bestaande indicatoren in kaart brengt, dat wil niet zeggen dat het per definitie goede en/of bruikbare indicatoren zijn. De inventarisatie van de indicatoren, zoals vastgelegd in IDO, dient als onderzoeksmateriaal voor het lectoraat om vragen te kunnen beantwoorden zoals: "matchen de bestaande indicatoren met wat 'we' (als praktijkgericht onderzoek) nodig hebben?", "welke bias zit er in de bestaande indicatoren?", "is er een logische verbinding te leggen tussen indicatoren en een evaluatiekader?" et cetera. Het lectoraat zal hier elders over publiceren.

De op de website doorwerking-hbo-onderzoek.nl doorzoekbare set van indicatoren is slechts een beperkte set van data die is vastgelegd in de database, maar kan al als handreiking worden gebruikt om uit bestaande indicatoren een 'geschikte' te kiezen. Over wat 'geschikt' is, is veel te zeggen, hierover zijn ook enkele tips te vinden op de website.

Voor vragen: h.m.m.van.vliet@hva.nl

Harry van Vliet
Lector Doorwerking Praktijkgericht Onderzoek - Hogeschool van Amsterdam
Maart 2022